

KONDOROSIÉRTÉK

Javaslat a
„Magyar-Szlovák Táj- és Alkotóház, valamint néprajzi gyűjteménye”

Kondoros települési értéktárba történő felvételéhez

A Tájház előtt, a Faluszépítő Baráti Társaság igaz, legendás történetének állít emléket a szobor

Készítette:

Ribárszki Anna

Kondoros, 2024. november 22.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Ribárszki Anna

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: **Ribárszki Anna**

Levelezési cím: **5553 Kondoros Iskola utca 2/6**

Telefonszám: **06/70 931-2765**

E-mail cím: **dfkki.penzugy@gmail.com**

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: **„Magyar- Szlovák Táj- és Alkotóház, valamint néprajzi gyűjteménye”**

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:¹:

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus és vendéglátás	

a szakterületi besorolás indokolása:

A tájház olyan néprajzi gyűjteményt őriz, amelyek a helyben összegyűjtött és megőrzött tárgyakat, a település hagyományos tárgyi kultúráját, a népi építészet szempontjából jelentős berendezett lakásbelsőket mutatja be. A település közösségi helyszínként is működik.

3. A nemzeti érték a magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó érték:

- igen**
amely nemzetiség:² szlovák
- nem

4. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

A táj- és alkotóház címe: 5553 Kondoros, Ady Endre u. 12.

Tulajdonosa: Kondorosért Alapítvány

Működtetője: Legendák Földje Alapítvány

Vezetője: Paluska Zoltán

¹ Egy szakterületenkénti kategória megjelölése lehetséges.

² Kérjük, jelölje és nevezze meg, amennyiben magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó az érték.

5. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

- települési
- tájegységi
- ágazati

amely értéktár neve: **Kondoros Települési Értéktár**

6. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása, a megjelölt szakterületi kategória indokolása (amennyiben nemzetiséghez kapcsolódó érték, a nemzetiségi vonatkozások, a nemzetiséghez való kötődés bemutatása):

Kondoros, Szarvas és Békéscsaba között mintegy félúton fekszik, főként szarvasi szlovákok és környékbeli magyarok népesítették be. A mai helység a 18. század végén - 19. század elején épült híres-neves csárda körül alakult ki, első pecsétje „Kondoros községe, 1875” feliratot őriz. Az 1945-ös földosztásig a nagybirtok nehezedett a községre, azóta kiemelkedő növénytermesztés és állattenyésztés településévé vált.

A magyar-szlovák tájházak különleges szerepet töltenek be a Kárpát-medence kulturális örökségében, hiszen ezek az intézmények a két nép közös múltját, hagyományait és szoros kulturális kapcsolatát hivatottak bemutatni. Ezek a tájházak, gyakran a magyarországi szlovák nemzetiség hagyományait őrzik, és a két kultúra együttélésének emlékeit tárják a látogatók elé.

Berendezési tárgyai a magyar-szlovák nemzetiségre jellemző nép korabeli bútorai, textíliák és használati tárgyaik, amelyek a mindennapi életet idézik. A kiállítás bemutatja a kézműves hagyományokat, például hímzéseket, kosárfonást, valamint asztalos mesterségben és cipész mesterségben használt szerszámokat is. A cipész és asztalos mesterségek régen alapvető szerepet töltek be a közösségek életében, hiszen mindkét szakma mindennapi élethez szükséges tárgyak készítéséről és javításáról gondoskodott.

A gyűjtemény anyagát az 1970-es évek végén Gyöngyösi Pálné (1928-1996) kezdeményezésére a helyi lakosság gyűjtötte össze, s az Egyesült Mezőgazdasági Termelősövetkezet Múzeumbarát Körének a tulajdonába került. Több éven keresztül az akkor még nagyközséghez közeli Battyány-Geist Kastély melletti cselédházban állandó kiállítás formájában tájházként működtek.

1990-től nem volt gazdája, ideiglenesen több helyen is őrizték.

Végül a **Faluszépítő Baráti Társaság** kérésére a helyi szlovák klub lelkes vezetője, Dankó Pálné pedagógus avatottan rendezte be az időközben elkészült tájház három helyiségében és padlásán. A Závogyán Magdolna vezette Faluszépítő Baráti Társaság rengeteg társadalmi munkát végzett.

A táj- és alkotóházat 1996. augusztus 1-jén avatták fel. A gyűjteménynek helyet adó épület 1926-ban, az 1875-ben létrehozott első 120 házhelyen épült. Első tulajdonosa a Maczik család volt. Az épület a 18-19. századi parasztház, mely őrizi a térség hagyományos építészeti stílusát. A Faluszépítő Baráti Kör tagsága dicséretes hozzájárulásával, adományokból, pályázatból származó pénzen 1 200 000 Ft-ért megvette, és társadalmi munkában felújította. Fehérre meszelték a falakat, a korhadt hajópadló helyébe sárpadló került, felépítették a kemencét, a külső falakat is korabeli módon meszelték be.

A Tájház leírása:

A tornác négyzetlapos téglapadlóját derékig érő téglás mellvéd határolja. A tornácon régi fapadok, nagyméretű lakodalmi főzőedény, valamint sparhelt és asztalos szerszámok, 3-4 ágú favillák, kisgereblyék vannak elrendezve.

A szobák és a konyha berendezését a két világháború közötti paraszt-polgári bútort alkotja, lehetőleg olyan elrendezésben, ahogyan azt ebben az időben a helység magyar és szlovák családjai használták. Mindegyik helységben a mennyezetet mestergerenda és oldalgerendák tartják.

A konyhában ernyős lámpa függ. Balról van a kemence szája, fából készült kétszárnyú kisajtóval zárva. A bejáratnál szemben magasan kiképzett kis ablak van, körülötte kisebb-nagyobb cseréptálat helyeztek el. Alattuk, a fal mellett faállványon kenyérdagasztó teknő a hozzávaló szitával, keresztfával (rásoske), közvetlenül alatta vajköpülő, lisztartó fakupa, szakajtó és vasalók. A sarokban felállítva sütőlapát, piszkafa, szénvonó kutács (ohrablo), valamint káposztagyalu. A kemenceszáj oldalán vizes edények sora és szalmából fonottjástartó. A barnára festett tálalók, melyet mintásra vágott papírdísz fed, rajta kávédaráló, használati és díszcsészék, kis vasmozsár, gyári butellák és üvegek. Az asztalon tejes kannák, régi mérleg, cserépedény, alatta falárában szódás üvegek. Az ajtó mögött a hagyományos vizespad, alsó polcán víztartó kannák, a felsőn pedig korsók vannak.

Az első, a tisztaszobába lépve az ajtótól jobbra földpadkás fehérre meszelt hasáb alakú kemencének tágas kuckója van. A jobboldali fal mellett, ívelt betétes koronás végű, fodros, finom kékhímzéssel díszített lepedős ág. Felette családi kép, az utcai oldalon szentkép. A két utcai és udvari ablakon fodros, drapériás függönyök, esztergált barna függönytartókkal. A két ablak között hagyományosan van felfüggesztve a mívés tükör. Az utcai ablak előtt, régi lábbal hajtós varrógép van elhelyezve. Szintén barnára van festve a betétes sarokpad, előtte asztal, melyen gyertyatartót, szlovák nyelvű Tranosciust, Funebrált és egy pipát láthatunk, a falon ponduszos óra függ. A csigás felhúzható lámpának szép porcelán búrája van. Az udvari ablak alatt virágos festett kelengyeláda, amelyre négy mázas szilkét helyeztek, a láda fölött családi kép. Az ajtó melletti bal sarokban áll a betétes barna, esztergált díszű kétajtós szekrény.

A hátsószobába lépve 2db 3 fiókos sublót látható, a falakon képekkel. A szoba közepén áll egy terítővel fedett asztal, körülötte különböző támlájú és ülőkéjű székek, melyek egyrészt arra utalnak, hogy a bútort több helyről való, másrészt arra, hogy a két világháború közötti szegénység miatt nem volt egységes. Ezt sugallja a bal sarokban lévő szerényen vetett ág is, mely mellett egy bölcső is látható. Az ablak alatt egy festett virágos láda és gyermek fajtékók lettek elhelyezve. Ebben a szobában kapott helyet Kondoros utolsó cipésmesterének, Csonka Andrásnak az oklevelei, szerszámjai, amivel nap mint nap dolgozott (bőrvágó kések, tűk, árák, kalapácsok, cipősablonok), valamint Bagyin Pál, asztalos mester szerszámjai (fűrészek, vésők, gyaluk, kalapácsok, szögek, asztalos satu). A bejárat mellett balról egy rokka, és egy fa ruhafogas látható még.

A tornácról nyíló padlásfeljárón jutunk a tágas padlásra. Itt tárolják ideiglenesen mintegy raktárként, a szlovák és magyar felirattal jelzett mezőgazdasági gépeket, eszközöket, mint pl. a szemenkénti kukorica ültetőgépet, a kézi vetőgépet, a házi szerszámkészítő eszközt, a nádverő, a disznóperzselő, kötélverő s a cipész eszközöket. Felállítottak búzakeresztet is, itt vannak a 3-4 ágú favillák, kisgereblyék, a háztartási edények (cserép-, vaslábasok), a párkosár, a mángorlók, a sulykolók, a kenderfeldolgozás eszközei (tilolók, gerebenek, álló és fekvő rokkák, motollák, szövőszék-alkatrészek stb.).

A hátsórész egyik szobájában állították fel a szövegszékot, ide rakták le a fontosabb kiegészítő tartozékokat (nyüstök, bordák, kallantyúk stb.).

Az alkotóházi részben kapott helyet Kondoros híres szülötteinek, Balczó András, Csernus Tibor, Ónodi Henrietta, Kepenyés Pál relikviái, Petőfi István verses kötetei és az Alföldi Vadásztársulat Alapítvány gyűjteménye.

Egy sikeres pályázatnak köszönhetően az alkotóház egy közösségi színtérnek alkalmas résszel, valamint egy raktár résszel is bővült.

A Tájház udvarán kemence létesült, amit 2011-ben Györe Jánosné Jutka néni, és férje János bácsi emlékére avattak fel. A házaspár emlékére egy stilizált mézeskalács szívet helyeztek el a kemence oldalán, melyen a Jutka nénire jellemző mondat áll:

„ A világ tükör, ha rámosolyogsz, visszamosolyog rád”.

7. Indokolás az értéktárba történő felvétel mellett:

A Tájház a Kondorosért Alapítvány tulajdonában van, a Legendák Földje Alapítvány működteti. Ez a ház az egyike Kondoros 120 legrégebbi épületének.

Kondoros nemzeti értékeit erősíti. Az utóbbi időszakban jelentős felújításon, bővítésen ment keresztül, az udvarán kemence létesült, amit 2011-ben Györe Jutka néni és férje, János bácsi emlékére avattak fel. A jövő generációjának emlékeznie kell, hogy volt egy civil összefogás, mintegy negyven taggal és barátal, akik közel 15 éven át együtt dolgoztak, közös akarattal, közös cselekedettel, Kondorosért.

A tájház előtt a Faluszépítő Baráti Társaság igaz, legendás történetének állít emléket egy szobor.

A tájház olyan néprajzi gyűjteményt őriz, amelyek a helyben összegyűjtött és megőrzött tárgyakat, a település hagyományos tárgyi kultúráját, a népi építészet szempontjából jelentős berendezett lakásbelsőket mutatja be. A település közösségi helyszínéül is működik.

8. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/szlovakok/tajhazak_gyujtemenyek_falumuzeumok/pages/014_magyar.htm

<https://gotourist.hu/hu/locations/kondorosi-taj-es-alkotohaz-3140>

https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1gi_t%C3%A1jh%C3%A1zh%C3%A1ll%C3%B3zat

<https://www.dankobela.com/hirek-danko-bela/uj-kemence-atadasa-a-kondorosi-tajhazban>

képek forrás: <https://alfoldslow.hu/beszelgetes-ribarszki-peterrel-kondoros-varos-polgarmesterevel/>

Kondoros Kisvárosi séták könyv

9. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III. MELLÉKLETEK

- 1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja**
 - 1-28. képdokumentáció
- 2. A Htv. 1. § (1) bekezdés *m*) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek**
 - Paluska Zoltán, a Legendák Földje Alapítvány kuratóriumi elnökének támogató levele
- 3. A javaslatban megadott adatok kezelésére, illetve a benyújtott teljes dokumentáció, - ideértve a csatolt dokumentumok, saját készítésű fényképek és filmek felhasználására is - vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat**
 - Ribárszki Anna hozzájáruló nyilatkozata
- 4. A nem saját készítésű dokumentumok szerepeltetése esetén az adott dokumentum tulajdonosának hozzájáruló nyilatkozata a szabad felhasználásról**
 - Bankó Tamás hozzájáruló nyilatkozata

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

1. Tájház

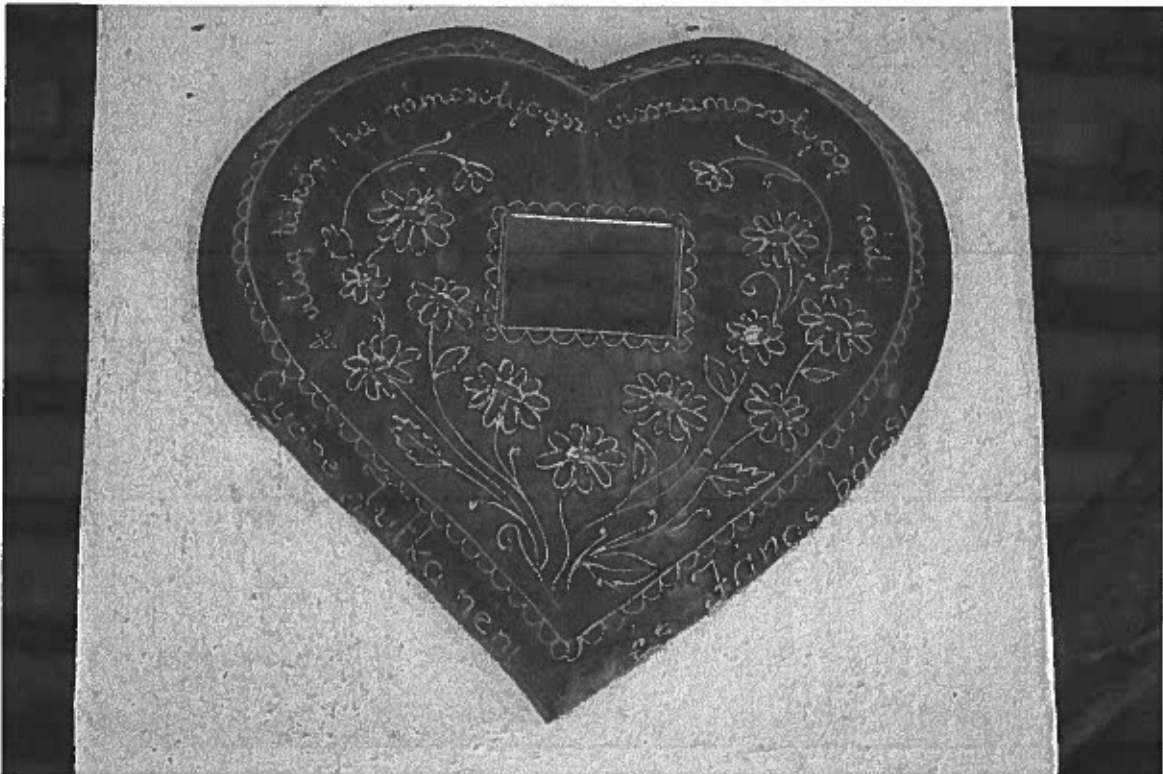

2. Alkotóház

3-4. Győre Jánosné és férje, János bácsi emlékére 2011-ben felavatott kemence a tájház udvarán

**5. A házaspár emlékére egy stilizált mézeskalács szívet helyeztek el a kemence oldalán, melyen a Jutka nénire jellemző mondat áll:
„ A világ tükör, ha rámosolyogsz, visszamosolyog rád”.**

6.

9

7.

8.

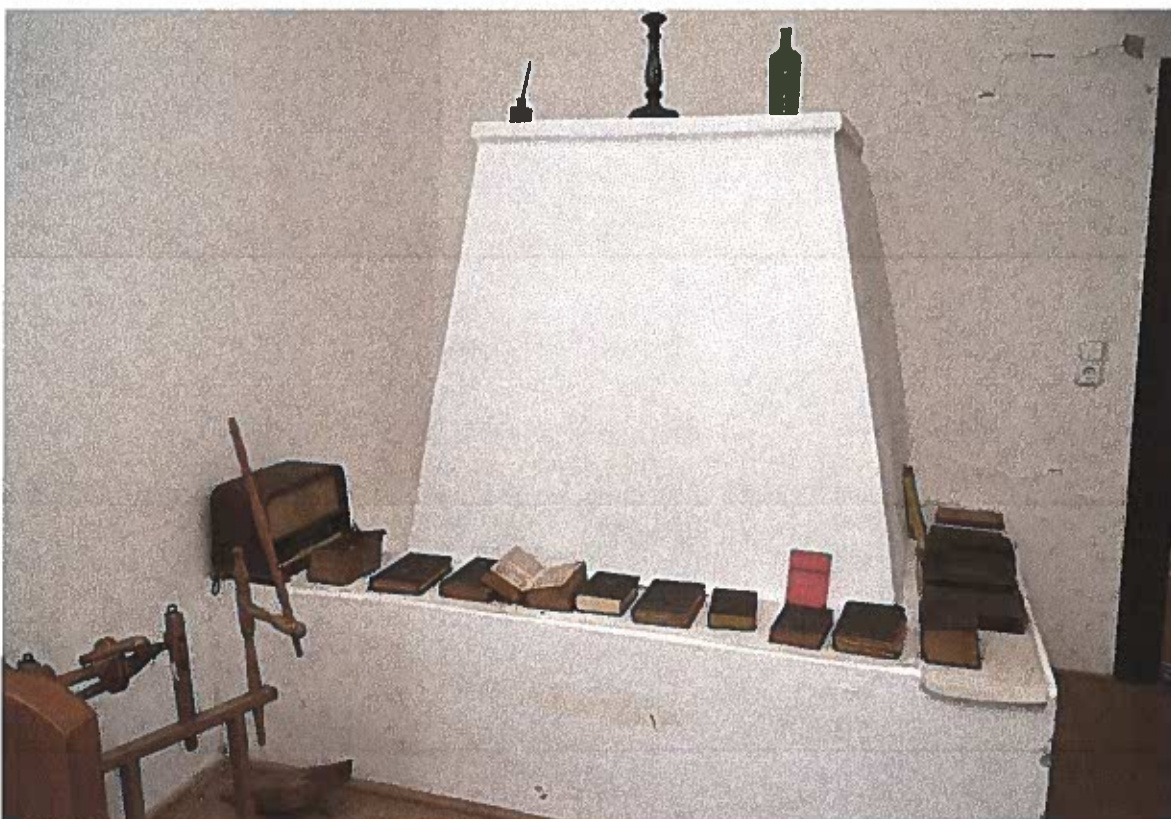
9-10. Konyha

11-12. Első szoba-tisztaszoba

13. Földpadkás hasáb alakú kemence

14. Hátsó szoba

15.

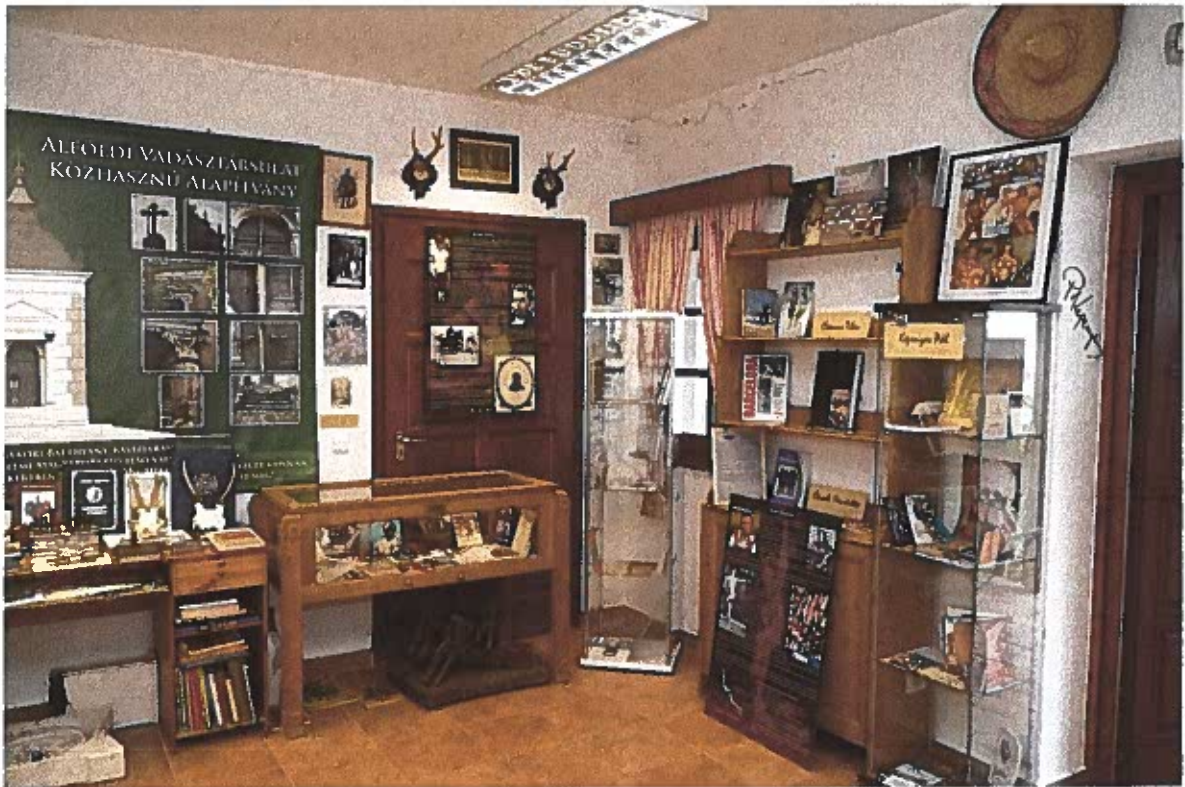
16.

17. Kondoros utolsó cipésmesterének, Csonka Andrásnak az oklevelei, szerszámai, amivel nap mint nap dolgozott

18. Bagyin Pál, asztalos mester szerszámai

19-20. Az alkotóházi részben kapott helyet Kondoros híres szülötteinek, Balczó András, Csernus Tibor, Ónodi Henrietta, Kepenyés Pál relikviái és az Alföldi Vadásztársulat Alapítvány gyűjteménye

21.

22. Kondoros község újraterelítésében nagy szerepet vállaló, Petőfi Istvánról összegyűjtött anyagok is a gyűjtemény része

23-24. Az alkotóházi rész közösségi színtere

25-26. Az alkotóházi rész

27-28. A Faluszéptő Baráti Társaság igaz, legendás történetének állít emléket ez a szobor.

Hol volt, hol nem...

Volt egyszer egy civil kezdeményezés, mely Kondoros közttereinek megtisztítására, „felvirágoztatására”, majd kulturális életének sokszínűbbé tételére szerveződött. A kezdeti közterület takarítás után ez a baráti kör számtalan akciót, rendezvényt, nagyrendezvényt szervezett a

szökökút felújításától, a hétfői kézműves foglalkozásokon át a Kukorica Napokig.

Egyszer aztán a tagok mertek nagyot álmodni, és megvásárolták az Ady u. 12. szám alatti házat. Rengeteg társadalmi munkával, számtalan támogatóval és segítővel létrehozták és 1996. augusztusában felavatták a Magyar-Szlovák Táj- és Alkotóházat.

Történt aztán, hogy a barátokat „elsodorta” egymástól az idő, így ma már a programokat, valamint a Tájház működtetését is más szervezetek viszik tovább.

Ám az utókornak emlékeznie kell, hogy volt egy civil összefogás, mintegy negyven taggal és baráttal, akik közel 15 éven át együtt dolgoztak Kondorosért.

A Faluszéptő Baráti Társaság igaz, legendás történetének állít emléket ez a szobor.

**2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok,
támogató és ajánló levelek**

TÁMOGATÓ LEVÉL

Alulírott Paluska Zoltán, a Legendák Földje Alapítvány kuratóriumi elnöke, támogatom Ribárszki Anna azon javaslatát, hogy a „Magyar- Szlovák Táj- és Alkotóház, valamint néprajzi gyűjteménye” felvételt nyerjen a települési értéktárba.

Támogatásomat azzal indokolom, hogy a Faluszépítő Baráti Társaság alapító tagjaként is részt vettem abban az értékmentésben, mely egyrészt a az 1875-ben létrehozott első 120 házhelyen épült parasztházat volt hivatott eredeti állapotába visszaállítani, másrészt azoknak a gazdag néprajzi anyagoknak a méltó kiállítási helyét teremtette meg, melyek Gyógyösi Pálné gyűjtésében korábban a csáki négy lakásos cselédházban voltak bemutatva. A Faluszépítő Baráti Társaság éveken keresztül építette, szépítette, majd működtette a Magyar- Szlovák Táj- és Alkotóházat, mely több tulajdonost is megélve jelenleg a Legendák Földje Alapítvány üzemeltetésében hivatott azokat az értékeket megőrizni, bemutatni, melyek egy-egy esetben már csupán itt láthatók Kondoroson, de városunk dicső múltjának az őrzői, egyben stabil alapot teremtenek a település és az itt élők dicső jövőjéhez.

Kondoros, 2024.11.19.

Paluska Zoltán
Kuratóriumi elnök

- 3. A javaslatban megadott adatok kezelésére, illetve a benyújtott teljes dokumentáció, - ideértve a csatolt dokumentumok, saját készítésű fényképek és filmek felhasználására is - vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat**

HOZZÁJÁRULÓ NYILATKOZAT

Alulírott, Ribárszki Anna hozzájárulok, hogy az általam készített és benyújtott teljes dokumentációt, a Kondorosi Települési Értéktár Bizottság felhasználja, nyilvánosságra hozza.

Kondoros, 2024. november 22.

Ribárszki Anna

- 4. A nem saját készítésű dokumentumok szerepeltetése esetén az adott dokumentum tulajdonosának hozzájáruló nyilatkozata a szabad felhasználásról**

HOZZÁJÁRULÓ NYILATKOZAT

Alulírott, Bankó Tamás hozzájárulok, hogy a saját készítésű fényképeimet, a Kondorosi Települési Értéktár Bizottság felhasználja, nyilvánosságra hozza.

Kondoros, 2024. november 22.

Bankó Tamás